

Quinzes del segle XXI

Aquest novembre, ValNet, empresa clau en la professionalització del món de la pilota, farà cinc anys. Aquests darrers 25 anys, el joc valencià per excel·lència ha viscut un procés de recuperació i modernització sense precedents. És l'hora, doncs, de reivindicar-se.

Álvaro, avui dia el millor jugador de pilota. Ha guanyat deu voltes el campionat individual.

“Val”, diu Sergi amb entusiasme. Acaba de fer un quinze a favor seu. Ho ha fet no amb una pilota convencional, sinó amb una pilota d’escuma, molt més adequada per a la morfologia de les mans d’un xiquet de cinc anys, un *querubí*, com són anomenats els qui tot just comencen. A l’escola municipal de pilota de Borbotó, una xicoteta pedania de València, Sergi comparteix setmanalment entrenaments amb xiquets de la seua edat que, per tradició familiar o simplement per gust, volen aprendre a jugar a un joc que té l’origen a l’època dels grecs. “Mira, hi ha quatre maneres de sacar: així, o així. I també així, i així”, explica mentre sacseja l’aire amb els seus braços. Ana Belén, sa tia –alhora que monitora de l’escola municipal–, se’l mira des de la distància.

Com Sergi, centenars de joves aficionats colpegen la pilota, potser amb el somni d’arribar al nivell d’Álvaro o de Genovés II, ara per ara les dues màximes figures d’aquesta disciplina. Són criatures com Sergi que han esdevingut la gran esperança de la pilota, un planter de novells que en el futur han d’omplir els trinquets, bé per jugar-hi, bé per assistir-hi de públic. Pas a pas –o potser caldria dir colp a colp–, la pilota viu una transformació d’alta volada que en modifica la fesomia, per bé que manté l’essència de la seua substància. La pilota “ha deixat de ser un joc i ha esdevingut un esport”, diu Víctor Iñurria, que fou president de la federació de pilota valenciana durant els primers anys de singladura.

Perquè això arribara a passar ha calgut la intervenció de diversos agents, entre públics i privats, que s’han sumat per fer possible aquesta modernització. Primer fou la federació, que hi posà les bases i no pas poc de seny. Després, una empresa privada, Frediesport, va propiciar l’entrada dels grans patrocinadors. I ara, ValNet, una altra empresa privada, ha creat una mena de lliga i ha donat estabilitat a uns jugadors que fins ara treballaven pel seu compte. A això caldria afegir-hi l’entrada de les càmeres de televisió a les partides i la incorporació de la pilota com a matèria curricular a les escoles i instituts.

Bé cultural. El resultat de tot plegat ja es visualitza dins els trinquets i fora.

Aquests darrers vint anys hi ha hagut una renovació del públic (s’hi han incorporat joves i, sobretot, dones); s’ha guanyat presència social; i s’han diluït molts dels estigmes que arrossegava. Com diuen Paco Cerdà i Purificació Mascarell a *La revolució va de bo* (un llibre de la Universitat de València indispensable per a novinguts), la pilota ha passat de ser “un niu de vici a un bé d’interès cultural”. Aquest esport, segons Javier Nadal, que és gerent de ValNet, “avui dia té molt bona salut. El futur és més que garantit, perquè s’ha construït una base sòlida”. “Potser hem perdut romanticisme però hem guanyat professionalitat”, opina Josep Maria Catalunya, vice-president de la Fundació Bancaixa i una persona essencial per a entendre el procés de reviscolament que ha viscut l’univers de la pilota. Ara ja no passa com abans, quan els assistents no tenien la seguretat que la partida anunciada es faria (perquè depenia de les travesses –les *postures*– que es concretaren); o quan els jugadors ignoraven quants diners s’embutxacarien; o a quina hora exacta es faria la partida. Eren tots aquests detalls, aquesta manera de procedir ara ja superada, però del tot inversemblant si ho mesurem en els paràmetres dels esports actuals, que van donar a la pilota una aura amb un cert misticisme.

La creació de ValNet ha estat, segons la major part del gremi, el gran revulsiu

“Potser hem perdut romanticisme, però hem guanyat professionalitat”, diu Josep Maria Catalunya, de Bancaixa

que calia al món de la pilota. Prenent per referència el País Basc (on els jugadors estan en nòmina de diverses empreses i les cites als frontons es viuen amb la mateixa expectació que un Athletic-Reial Madrid), tres intrèpids van crear ValNet. L’empresa ha sabut instituir un calendari estable de campionats i ha posat en nòmina més d’una trentena de jugadors professionals. Això ha donat una estabilitat a aquest esport com mai abans no l’havia tinguda.

Tanmateix, cenyir el ressorgiment de la pilota a l’aparició d’aquesta empresa seria del tot injust. D’ençà de la implantació de l’estat de les autonomies,

una colla de gent que s’estimava el país s’esforçaren per impulsar-lo, malgrat que el context no era gaire favorable. Si en dècades precedents unes altres disciplines foranes s’havien convertit en esports de masses, la pilota havia romàs en el reducte del trinquet i havia estat incapaç d’adaptar-se a les noves circumstàncies i molt especialment al trànsit des d’una societat eminentment rural a una d’industrialitzada i urbana. Quan va acabar la dictadura, de travesses se’n continuaven fent, i ben quantioses, però l’envelliment del públic, l’abandonament dels trinquets i una imatge pública ancorada en el passat pronosticaven problemes a termini mitjà. “El poble valencià sempre ha estat prou anàrquic i el seu joc per excel·lència no podia ser diferent –explica Víctor Iñurria–. Simplement s’havien limitat a anar fent.” Paradoxalment, als inicis de la dècada dels 80 la pilota, com a joc, tenia bona salut (el gran Paco Cabanes, el Genovés, era en ple enlairament) però l’estructura feia aigües. “Era com un cavall salvatge que necessita ensinistrament”, diu gràficament Iñurria.

Cavallers, va de bo! Aleshores, va resultar fonamental que, en el context del traspàs de competències, es creara una federació de pilota valenciana. Era l’any 1986. Fins llavors la pilota valenciana havia format part d’un poti-poti de federació centralitzada a Madrid en

la qual eren obligats a conviure amb el frontó o el frontennis. Tot, doncs, estava per fer. “Aquells primers anys es van establir les bases per a crear això que avui és el món de la pilota”, diu Juli Sanchis, que aleshores treballava a la federació. Així fou com es creà l’estructura, s’homologaren les diverses modalitats (raspall, escala i corda, galotxa, llargues, frontó, galotxetes) i els recintes on es podien disputar, es crearen els primers trofeus, s’atorgà valor a modalitats com ara el frontó, que havien tingut escassa presència...

La federació, doncs, “va posar els fonaments”, com diu Iñurria, per mo-

FREDIESPORT

A 25 anys, Soro III ha demostrat que té molt a dir.

dernitzar la pilota. Amb tot, quedava molt de camí. En aquest context va entrar en escena Bancaixa, si bé amb un nom diferent. La federació necessitava diners per tal de participar en l'Olimpíada Cultural de Barcelona 92 i se n'anaren a demanar-los a Caixa Sagunt. La vice-presidència de l'entitat l'ocupava Josep Maria Catalunya, un habitual dels trinquets, que no va poder dir que no. Començà així una fructífera relació que es va mantenir quan l'entitat del Camp de Morvedre es va fusionar amb Caixa València i Caixa Castelló per esdevenir Bancaixa. L'any 1991, amb la intervenció i l'impuls d'Alfredo Hernandez, Fredi, ex-pilotaire i figura sense la qual no es pot entendre l'esdevenidor de la pilota en les dues últimes dècades, s'engegava el primer Circuit Bancaixa. Es tractava d'un seguit de partides d'escala i corda a les quals Bancaixa aportava diners per al patrocini. La fita fou important: per primera volta entraven diners al trinquet procedents de fora del trinquet. Els jugadors, acostumats fins aleshores a guanyar allò que els donava

el trinquet i allò que treien de les propines dels qui apostaven, tenien assegurada una quantitat que aportava l'entitat financera i que gestionava Frediesport. A més, amb el Circuit Bancaixa s'institucionalitzava un campionat oficial de pilota durador. "Allò entrava en col·lisió amb la manera com s'havia organitzat el món de la pilota fins aleshores", recorda Catalunya, qui es vanta que, "avui dia, i amb l'excepció de l'exposició de Sorolla, hi ha poques activitats que tinguem per a Bancaixa el retorn que ens proporciona la pilota. És una inversió de màxima rendibilitat". L'any que ve el patrocini farà vint anys.

Amb Bancaixa enfundant-se la faixa, començava a ser més fàcil de captar

La retransmissió televisiva va obligar a establir una hora fixa per a començar la partida

nous patrocinadors. Cal tenir en compte, a més, que la pilota havia traspasat les parets del trinquet i havia entrat al menjador de casa. El 22 d'abril del 1990 Canal 9 retransmetia una partida per primera volta a la història. Era una passa fonamental per a avançar en la popularització de la pilota: d'una banda ampliava les possibilitats d'aquells que ja eren incondicionals del joc; d'una altra banda, obria la possibilitat de captar nous afeccionats. Pel que fa a les partides mateix, el fet d'estar sota la jerarquia de les càmeres obligava a disputar-les en horaris fixos i no quan les travesses eren concretades, com s'havia fet fins aleshores. "Abans arribaves, i passava mitja hora, te n'anaves a fer un entrepà i, quan tornaves, encara no havien començat! Això no era gaire seriós", diu Josep Maria Catalunya.

Una dècada després es féu una passa essencial en la direcció d'ampliar-ne la presència social. L'any 2000 la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, comandada per Manuel Tarancón, del PP, aprovava una ordre que obligava

que tots els col·legis de nova construcció disposaren d'un trinquet. Posteriorment, s'han aprovat diversos decrets que obliguen a incloure la pilota com a matèria curricular en les classes d'educació física de primària i secundària, alhora que s'ha activat el programa "Pilota a l'escola", en què pilotaires, ex-pilotaires i tècnics de la federació van a les escoles durant una jornada per explicar-los què és la pilota. Això ha permès de traure l'esport autòcton per excel·lència de la invisibilitat en què s'havia situat a moltes comarques valencianes. A això caldria afegir-hi, a més, les cinc escoles de tecnificació repartides per diversos punts del territori que capten els millors pilotaires per mirar de polir-los i aconseguir que un dia o altre es vestesquen la faixa roja com avui fa Álvaro.

Una armadura per als cavallers.

En aquest context de progressiva millora apareix ValNet, una empresa que, a parer de José Cabanes, conegut per Genovés II, "ha estat fonamental per a dignificar el treball dels pilotaires". ValNet ha somogut els fonaments sobre els quals fins ara s'havia assentat el trinquet. Els pilotaires han deixat de jugar pel seu compte i han passat a ser contractats per ValNet, que ha dissenyat un calendari estable de trofeus i campionats. Els avantatges per al professional de la pilota són diversos: cobren una nòmina fixa cada mes, tant si perden com si guanyen (a més, si guanyen continuen emportant-se les propines dels postors) o es lesionen; cotitzen a la seguretat social; tenen dret a subsidi de desocupació; i tenen a la disposició preparadors físics, fisioterapeutes i metges que vetllen per ells. Els contractes van des de 12.000 euros anuals a 50.000 segons el rendiment. "Genovés o Álvaro cobraven 70 euros o 80 per anar a una partida. Això era una aberració", diu Javier Nadal, gerent de l'empresa. Un nivell tal de professionalització no aniquila la màgia de la pilota, amb les seues travesses, les seues propines, aqueixa manera de fer centenària? Alguns, sobretot els més vells del trinquet, creuen que sí. Per contra, el sentiment generalitzat és que sense ValNet la pilota tenia poca viabilitat. "L'aparició de ValNet ha estat molt positiva", diu Juli Sanchis, que n'ha vistes de tots colors. Això ha influït en el nivell d'exigència

"Calia dignificar la pilota"

L'ex-jugador de pilota Alfredo Hernando, *Fredi*, és cofundador, juntament amb Daniel Ribera i Emilio Peris, de ValNet.

—Per què vau crear ValNet?

—Vèiem que, en la pilota, el món professional estava molt abandonat. Hi havia mancances que demanaven una resposta. Els pilotaires no tenien seguretat social, preparadors físics, metges, fisioterapeutes... Calia crear una estructura i dignificar la pilota.

—Quin balanç en feu, d'aquests cinc anys?

—Molt positiu. Anem funcionant i els jugadors han millorat la situació pròpia. Els jugadors, en temps de crisi com els actuals, han trobat en ValNet una mena de coixí.

—Tornaríeu a endinsar-vos-hi?

—[Riu.] Crec que en ValNet hi ha alguna cosa de masoquista. Els primers anys açò ens costa molts diners. Però passa que som uns bojos de la pilota i per això no pararem de lluitar. Aquesta iniciativa empresarial, en qualsevol altre sector, no la faria de cap de la maneres. Però en la pilota sí, perquè la pilota m'ha donat la vida i hi tinc un deute.

—Què ha aportat ValNet a la pilota?

—Crec que li ha aportat dignitat. Llum, imatge i sobretot dignitat. Cal que la pilota es veja com un esport més.

—En un panorama en què el futbol és hegemònic, quin paper li correspon, a la pilota?

—Crec que la pilota hauria d'estar blindada, perquè és quelcom nostrat. No té els avals de grans països i grans organitzacions. Per tant, ha d'impulsar-se des d'ací. Som davant un esport mil·lenari que és preciós. Cal que tots anem a una. És una qüestió d'autoestima.

—Alguns diuen que ValNet s'ha convertit en un monopoli i que això és roï per a la pilota.

—En tot cas és un monopoli en pèrdues. Estic convençut que quan açò funcione i comence a ser rendible, hi haurà gent que ens farà la competència. I això serà sinònim de normalitat.

—Us n'alegrareu, doncs, el dia que una altra empresa vinga a pugnar per un jugador?

—Això és inevitable. Però estic convençut que el pastís es farà cada volta més gran i hi haurà més tros a repartir. Açò és el principi, i tot principi és dur.

—Com us imagineu el món de la pilota d'ací a deu anys?

—Tinc molta esperança en el trinquet blau [de Genovés], perquè, pensant en la televisió, ens ajuda molt. Confie en aquest esport i demane que les institucions s'aboquen, d'una volta, en el món de la pilota. És una bola de neu que va rodant i es va fent com més va més grossa. De segur que la pilota, en deu anys, tindrà molt bona salut.

dels pilotaires? Sanchis ho nega: "Els jugadors continuen donant-ho tot", assegura. L'altra acusació que es fa a ValNet té a veure amb la seua manera de procedir. De fet, les relacions entre l'empresa i la federació són tibants. Aquesta última considera que ValNet s'aprofita del seu esforç. "No pot ser que formem jugadors i que després vinga ValNet i s'emporte els millors",

s'exclama una persona pròxima a la federació.

El camí de ValNet no és, amb tot, un camí de roses. Va començar tenint 54 jugadors en nòmina i la crisi els ha obligats a reduir-ne el nombre. I de moment, l'empresa és deficitària. I molt. "El primer any vam tenir 400.000 euros de pèrdues. El segon 200.000. I el tercer, quan pensàvem que ens estabi-

El mirall basc

És la referència obligada, el mirall en què tothom es mira. Cada volta que hom demana: “Com podem millorar la situació de la pilota valenciana?”, la resposta va en la mateixa línia: “Mirant què fan al País Basc.” La pilota basca ha assolit un nivell de notorietat que els valencians ja voldrien per al seu esport autòcton. Allí les partides són seguides amb emoció; els diaris escalfen motors els dies previs, dedicant-hi pàgines i més pàgines; la màxima figura no cobra menys de 3.000 euros per partida; una entrada d'un partit corrent val entre 15 euros i 30; la televisió pública paga per retransmetre els partits; i els frontons llueixen els anagrames de les principals companyies del país o fins i tot de multinacionals. Res a veure, doncs, amb la nostra pilota.

La gran revolució de la pilota a Euskadi va tenir lloc l'any 1992, quan Asegarce, una empresa en què participava el cuiner televisiu Karlos Arguiñano, va irrompre en el panorama *pilotari* basc, fins aleshores dominat per dues empreses. De bon començament, Asegarce ofería els pilotaris contractes amb nòmina fixa, unes retribucions variables segons els partits disputats i premis. A més, hi introduí un nou element: els drets d'imatge. No passà gaire temps que un altra empresa, Aspe, volgué fer la competència a Asegarce. Després d'una cruenta batalla, es posaren d'acord per crear la Lliga d'Empreses de Pilota a Mà SL. A partir d'aleshores el cercle comença a rutllar: com més retransmissions, més presència pública, cosa que significa més interès dels patrocinadors i més diners per a la pilota i els pilotaris.

litzaríem, la crisi ens ha tornat a deixar en una situació difícil”, explica Javier Nadal. Amb tot, ValNet confia a capgirar la situació i començar a recuperar la inversió. “Per a ser viable, la pilota ha de ser autosuficient”, adverteix Víctor Iñurria.

Difícil contrincant. Però per aconseguir-ho l'esport autòcton ha de superar entrebancs d'altura. El primer, “que els polítics se la creguen —com indica Juli Sanchis—. Per què no vénen el dia de la final? Per què no juguen? Això en prestigiaria la pràctica.” Segons que es queixen les persones entrevistades per aquest reportatge, sempre ha mancat una aposta decidida de la Generalitat per l'esport autòcton, tant en el cas de la iniciativa pública com de la privada. “Amb la Diputació de València vam tenir una reunió i vam crear la Copa President de la Diputació. Amb la Generalitat n'hem fetes 18 o 19 i estem com al principi”, es queixa Nadal. La Ciutat de la Pilota, a Montcada, que havia d'estar acabada el 2006, encara no ha estat inaugurada.

L'altre cavall de batalla és la televisió. Perquè, com diu Nadal, la cadena

autònoma “va fer arrancada de cavall i parada d'ase”, de manera que si bé a la premsa escrita, la pilota ha anat guanyant terreny progressivament, a la televisió en perd a passes de gegant. I això malgrat que fa dos anys el trinquet de Genovés va tenir una gran transformació (es pintà de blau, s'adequà la seua estructura a les necessitats televisives i s'hi començà a fer servir la pilota blanca) per tal de facilitar la retransmissió de les partides. Això, afegit al fet que aquests darrers deu anys la pilota s'havia estabilitzat en determinats horaris a la graella de Punt2, feia albirar un futur catòdic força engrescador, amb la possibilitat d'augmentar patrocinis i millorar l'espectacularitat en els directes. La realitat, ara per ara, és que la programació dedicada a l'esport autòcton balla dia sí dia no, cosa que dificulta la fidelització dels aficionats. “Ahir mateix, a l'hora habitual de la pilota van posar una exhibició hípica. I que conste que jo no tinc res contra els cavalls!”, diu Nadal. I així és difícil que *querubins* com Sergi aprenguen a fer quinze, els quinze del segle XXI.

Violeta Tena

Qui és Genovés II?

—Un jugador de pilota com qualsevol altre i molt enamorat de la seua feina.

—Quin és el vostre primer record relacionat amb el món de la pilota?

—Al meu poble tots els xiquets i majors juguen a pilota i a la meua família, mon pare i el meu oncle han estat professionals. Sempre ha format part de la meua vida. Quan el coneixes, el joc de la pilota és molt bonic. Tothom diu que enganxa molt.

—Per què enganxa?

—És molt diferent de qualsevol esport. Per a mi la pilota no és un esport, és una manera de viure.

—Una manera de viure, com? En què consisteix el dia a dia del pilotaire?

—En el meu cas, al matí vaig a classe, sempre que puc. En acabat, dine i després vaig a entrenar-me o a jugar. El dia que no jugues, sempre tens ganes de tocar-la. Si un dia no jugues, ho trobes a faltar. Un jugador de futbol fa seixanta partits l'any. Nosaltres, amb seixanta partides ens moriríem d'avorriment. Fa sis anys que no faig vacances, però n'estic encantat, perquè m'agrada així.

—Com s'ho va prendre el vostre pare, el dia que li vau dir: “Pare, vull ser pilotaire”?

—Recorde que era fira d'agost de Xàtiva. Mon pare començava una escola de tecnificació, que avui encara continua, i li vaig dir que m'hi volia apuntar perquè volia ser pilotaire. Ell va estar-ne encantat i ma mare va dir: “Més pilota.” Ella no se n'ha queixat mai.

—Parlem de qui segons tothom és el millor jugador de la història. Quins consells us dóna? Ha estat molt exigent?

—D'exigent n'ha estat poc, perquè jo ja sóc prou orgullós i molt exigent amb mi mateix. Ni que haja fet una partida rodona, mai no n'estic del tot content. Mai no m'ha donat gaires consells. Diu que els bacs te'ls has de pegar tu mateix.

—Què n'heu heretat?

—Per fora sóc més de la família de ma mare, però per caràcter m'assembla a mon pare. Som cabuts, orgullosos, hi posem el cent per cent...

—És pesat viure amb l'ombra del pare?

—Jo estic orgullós de venir d'on vinc. A voltes és un pes, però cada vegada menys, perquè ja he fet el meu camí en